



УДК 159.9.072.43

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11\(29\)-507-520](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11(29)-507-520)

Шевченко Вікторія Василівна доктор філософії з психології, доцент кафедри психології та педагогіки, Національна академія Національної гвардії України, майдан Захисників України, 3, м. Харків, 61003, <https://orcid.org/0000-0003-3066-4361>

Ларіонов Станіслав Олександрович кандидат психологічних наук, доцент, начальник кафедри психології та педагогіки, Національна академія Національної гвардії України, майдан Захисників України, 3, м. Харків, 61003, <https://orcid.org/0000-0002-3027-8535>

Мілорадова Наталя Едуардівна доктор психологічних наук, професор, професор кафедри педагогіки та психології факультету №3 (підготовки фахівців для підрозділів поліції превентивної діяльності), Харківський національний університет внутрішніх справ, проспект Льва Ландау, 27, м. Харків, 61000, <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОГО КОМПОНЕНТА ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НГУ НА ЕТАПІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. У статті представлено результати емпіричного дослідження емоційно-вольового компонента професійно-психологічної компетентності військовослужбовців Національної гвардії України на етапі фахової підготовки.

На основі аналізу психологічної літератури визначено, що емоційно-вольовий компонент професійно-психологічної компетентності військовослужбовців Національної гвардії України – це здатність розуміти власний емоційний стан у різноманітних професійних ситуаціях; адекватність реагування на результати діяльності та можливі невдачі; цілеспрямованість; терпіння і володіння собою в ситуаціях невизначеності; наполегливість та енергійність в досягненні поставленої мети й розв’язанні навчально-професійних завдань; ініціативність, сміливість, принциповість в розробці та реалізації навчальних і професійних проектів.

Виявлено такі переважаючі профілі саморегуляції: типовий профіль №1, що характеризується високим розвитком процесів планування цілей і



програмування процесів. Досліджуваним притаманно чітке планування діяльності та вибір методів реалізації дій, але через слабкість моделювання більше значення надається деталям і дрібницях, що може призводити до втрати головного. Типовий профіль №4, який характеризується сформованістю моделювання, програмування та оцінки результатів, низькою розвиненістю ланки планування. Досліджувані не замислюються про своє майбутнє, мають низьку організованість у навчальній діяльності. Дії та вчинки залежать від ситуації, що проявляється у недостатній послідовності і навіть імпульсивності поведінки. Типовий профіль №5 характеризується високим рівнем розвитку за шкалою моделювання. Досліджувані вміють чіткість ставити цілі, ретельно планувати, дотримуватися конкретних термінів виконання діяльності і, як наслідок, організовувати процес діяльності. Їм властива енергійність, швидке переключення з одного виду діяльності на інший.

Ключові слова: компетентність, емоційно-вольовий компонент, військовослужбовці, фахова підготовка.

Shevchenko Viktoriia Vasylivna Doctor of Philosophy in Psychology, Associate Professor of the Department of Psychology and Pedagogy, National Academy of the National Guard of Ukraine, Maidan Zahaysnykiv Ukrainy, 3, Kharkiv, 61003, <https://orcid.org/0000-0003-3066-4361>

Larionov Stanislav Oleksandrovych Candidate of Psychological Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Psychology and Pedagogy, National Academy of the National Guard of Ukraine, Maidan Zahaysnykiv Ukrainy, 3, Kharkiv, 61003, <https://orcid.org/0000-0002-3027-8535>

Miloradova Natalia Eduardivna Doctor of Psychological Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Psychology, Faculty No. 3 (training of specialists for preventive police units), Kharkiv National University of Internal Affairs, Lv Landau Ave., 27, Kharkiv, 61000, <https://orcid.org/0000-0002-0716-9736>

EMPIRICAL STUDY OF THE EMOTIONAL AND VOCATIONAL COMPONENT OF THE PROFESSIONAL AND PSYCHOLOGICAL COMPETENCE OF MILITARY OFFICERS OF THE NGU AT THE STAGE OF PROFESSIONAL TRAINING

Abstract. The article presents the results of an empirical study of the emotional-volitional component of the professional-psychological competence of servicemen of the National Guard of Ukraine at the stage of professional training.



Based on the analysis of psychological literature, it was determined that the emotional-volitional component of the professional-psychological competence of servicemen of the National Guard of Ukraine is the ability to understand one's own emotional state in various professional situations; adequacy of response to performance results and possible failures; purposefulness; patience and self-control in situations of uncertainty; perseverance and energy in achieving the set goal and solving educational and professional tasks; initiative, courage, principledness in the development and implementation of educational and professional projects.

The following predominant profiles of self-regulation were identified: typical profile No. 1, characterized by high development of goal planning and process programming processes. The subjects are characterized by a clear planning of activities and the choice of methods of implementation of actions, but due to the weakness of modeling, more importance is given to details and trifles, which can lead to the loss of the main thing. Typical profile No. 4, which is characterized by the formation of modeling, programming and evaluation of results, low development of the planning link. The subjects do not think about their future, have low organization in educational activities. Actions and deeds depend on the situation, which is manifested in insufficient consistency and even impulsiveness of behavior. Typical profile No. 5 is characterized by a high level of development according to the modeling scale. The subjects are able to clearly set goals, plan carefully, adhere to specific deadlines for the performance of activities and, as a result, organize the activity process. They are characterized by energy, quick switching from one type of activity to another.

Keywords: competence, emotional-volitional component, military personnel, professional training.

Постановка проблеми. Кожна діяльність, яку виконує людина обов'язково пов'язана з емоційною сферою особистості, тобто з емоціями та емоційними станами. Емоційна напруга, яка виникає у майбутніх офіцерів Національної гвардії України під час здобуття фахової освіти, може негативно вплинути на їхню професійну діяльність в майбутньому. Емоційна напруженість під час навчання може характеризуватися переважанням негативних емоцій над позитивними, нервовим виснаженням, наявністю апатії, байдужості, розчарування. До емоційної напруженості можуть також призводити постійні вимоги та накази вищого керівництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні праці на які ми робимо опір у нашому дослідженні є: роботи Б. Ананьєва, Г. Балла, Г. Костюка, Б. Ломова, С. Максименка, які досліджували системний та компетентнісний підходи до вивчення психічного розвитку й формування особистості; праці



І. Данилюка, А. Коваленка, Г. Ложкіна, В. Осьодла, В. Татенко, Т. Титаренко, В. Ягупова, які розглядали людину як суб'єкта життєдіяльності; напрацювання Л. Карамушка, Л. Макодзей, О. Романовського, Ю. Трофімова про готовність людини до управлінської діяльності; дослідження Г. Ложкіна, О. Охременко, О. Сафіна, В. Стасюка, О. Тимченко про діяльності людини в особливих умовах; про особливості формування професійно-психологічної компетентності керівників до діяльності в особливих умовах В. Афанасенко, В. Барко, Ю. Бойко-Бузиль, О. Бойко, П. Гончаров, Т. Мацевко, Д. Швець, концепціях професіоналізму та психологічного супроводу діяльності правоохоронця Ю. Александров, О. Бандурка, В. Барко, О. Євдокімова, О. Землянська, З. Кісіль, Н. Мілорадова, І. Охріменко, О. Цільмак, С. Яковенко.

Мета статті полягає у виявленні особливостей розвитку емоційно-вольового компонента професійно-психологічної компетентності військовослужбовців НГУ на етапі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. При здобутті вищої фахової освіти у майбутнього спеціаліста формується та розвивається професійна компетентність. Вона поєднує в собі теоретичну та практичну готовність військовослужбовця до виконання професійної діяльності, і характеризує не тільки діяльність, а й самого фахівця як суб'єкта в його в його самостійній, відповідальній та ініціативній взаємодії із соціальним світом. Професійна компетентність інтегрує професійні й особистісні якості людини, спрямовує їх на опанування знань і практичних навичок, а також цілеспрямоване застосування цих навичок у прогнозуванні, плануванні і реалізації професійної діяльності, активізує фахівця для розвитку особистісних здібностей, прагнення до самореалізації в професійній діяльності вже в період навчання в закладі вищої освіти [1].

Професійно-психологічна компетентність особистості, необхідна для діяльності командира з військового управління. Така компетентність є досить складним чинником, в якому поєднується інтегральна властивість особистості, єдність таких трьох взаємопов'язаних компонентів, як мотиваційний, загально-професійний й емоційно-вольовий – за даними одних науковців [2], а також як ціннісно-мотиваційний, когнітивний, практичний та оцінювальний - за даними інших [3].

Аналіз літературних джерел дозволяє розглядати емоційно-вольовий компонент професійно-психологічної компетентності як прояв позитивного емоційного стану при підготовці та виконанні професійних дій, як збереження доброзичливості та врівноваженості при багаторазовому повторенні одноманітних дій, прояв самокритичності та самоконтролю при діях проти правопорушників [4].



З метою формування та розвитку емоційно-вольової готовності особистості до військової діяльності у курсантів Національної гвардії України рекомендують розвивати психологічну стійкість до негативної дії емоціогенних чинників службово-бойової діяльності та формувати вольові, інтелектуальні якості, такі властивості, як уважність, спостережливість тощо. Для цього застосовують навчання способом регуляції психічних станів, прийомам і способам вольової само-регуляції. Застосовувані методики започатковують формування емоційно-вольового компоненту в курсантів ВВНЗ. Однак у цих дослідженнях не вирішується проблема удосконалення з урахуванням індивідуальних особливостей рівня його розвитку на заняттях з професійної підготовки. Деякі науковці вважають, що компетентність та компетенція є головною складовою змісту професійної діяльності, характеру взаємодії з керівництвом по сходинковій ієрархії [5, с. 247].

В. Шевченко вважає, що емоційно-вольовий компонент включає здатність розуміти власний емоційний стан у різноманітних професійних ситуаціях, здатність достойно переживати відсутність результату, невдачі в роботі, цілеспрямованість дій у професійному середовищі, терпіння і володіння собою в ситуаціях невизначеності, наполегливості в досягненні поставленої мети у професійній сфері, наполегливості у досягненні цілей самоактуалізації та саморозвитку, прояв вольових зусиль у розв'язанні навчальних і професійних проблем, прояв ініціативності, сміливості, принциповості в розробці і здійсненні навчальних і професійних проєктів. Потреби, інтереси виражають компетентність у плані змісту, але якщо вони не набули достатнього розвитку, то особа має проявляти волю. Компетентність не здійсниться без сформованих вольових рис [6].

Емоційно-вольовий компонент характеризується прагненням до подолання особою труднощів і наявністю емоційного настрою, пов'язаного з успішністю діяльності, оскільки радість власної інтелектуальної праці, яка пройшла через низку успішно переборених труднощів, створює бадьорий настрій, почуття потреби і навіть жадоби до діяльності. Прагненням близькі такі характеристики, як потяг, бажання, хотіння, вони є передумовами, ступенями прагнення. Останнє відрізняється від попередніх усвідомленістю, опредмеченістю. Основою розвитку прагнення є морально-вольові процеси, а емоційні процеси підсилюють і збагачують мислинневі і вольові процеси. Таким чином, емоційно-вольовий компонент охоплює такі якості особистості, як наполегливість у подоланні труднощів, старанність, вдумливість, прагнення до самовдосконалення, самокритичність, впевненість у собі, відсутність страху помилитися, цілеспрямованість у роботі, почуття власної гідності [6].

Нами було проведено емпіричне дослідження виявлення особливостей емоційно-вольового компонента професійно-психологічної компетентності військовослужбовців НГУ на етапі фахової підготовки.



Дослідження проводилося на базі Національної академії Національної гвардії України. Вибірку склали здобувачі вищої освіти (чоловіки та жінки) усіх років навчання командно-штабного факультету за спеціальністю 253 Військове управління (за видами збройних сил), що здійснює підготовку офіцерів тактичного рівня для підрозділів Національної гвардії України. Обсяг вибірки – 491 особа віком від 16 до 31 року, з них 412 осіб чоловічої статі та 79 осіб жіночої статі.

Було сформовано вісім груп досліджуваних в залежності від статі та курсу навчання.

- 1 група чоловіки першого року навчання – 118 курсантів (24%);
- 2 група жінки першого року навчання – 20 курсанток (4%);
- 3 група чоловіки другого року навчання – 109 курсантів (22%);
- 4 група жінки другого року навчання – 19 курсанток (4%);
- 5 група чоловіки третього року навчання – 98 курсантів (20%);
- 6 група жінки третього року навчання – 18 курсанток (4%);
- 8 група чоловіки четвертого року навчання – 87 курсантів (18%);
- 8 група жінки четвертого року навчання – 22 курсантки (4%).

Для дослідження *емоційно-вольового компонента*, що містить в собі самоконтроль, саморегуляцію і відповідальність, ми використовували:

- опитувальник Стиль саморегуляції поведінки В. Моросанової [7], який направлений на виявлення загального рівня саморегуляції. Складається із 7 шкал: шкала Планування - характеризує індивідуальні особливості висунення й утримання цілей, сформованість усвідомленого планування діяльності; шкала Моделювання - індивідуальна розвиненість уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови діяльності, ступінь їх усвідомленості, деталізованості та адекватності; шкала Програмування - індивідуальна розвиненість усвідомленого програмування людиною власних дій; шкала Оцінка результатів – індивідуальна розвиненість і адекватність оцінки себе самого і результатів власної діяльності та поведінки; шкала Гнучкість – здатність перебудовувати, вносити корективи у систему саморегуляції при зміні зовнішніх і внутрішніх умов; шкала Самостійність – розвиненість регуляторної автономності; шкала Загальний рівень саморегуляції [7]; 16-факторний опитувач Р. Кеттелла [8], а саме емоційно-вольові особливості (фактори С, G, I, O, Q₃, Q₄).

Математично-статистична обробка даних проводилася за допомогою пакетів прикладних програм SPSS 22.0 та Microsoft Office Excel 2003, що забезпечило розрахунок варіаційних статистичних показників: t-критерій Стьюдента для незалежних вибірок для виявлення статистично значимих відмінностей між середніми значеннями порівнюваних показників між групами дослідження



Спочатку було діагностовано рівень сформованості індивідуальної системи саморегуляції довільної активності та загального рівня саморегуляції поведінки військовослужбовців на етапі фахової підготовки за допомогою опитувальника Стиль саморегуляції поведінки В. Моросанової.

У таблиці 1.1 відображено особливості саморегуляції поведінки чоловіків-військовослужбовців на етапі фахової підготовки.

Таблиця 1.1

Особливості саморегуляції поведінки чоловіків-військовослужбовців на етапі фахової підготовки ($\bar{x}_{cp} \pm \sigma$)

Регуляторні шкали	Курс навчання				t ₁₋₂	t ₂₋₃	t ₃₋₄
	1	2	3	4			
П	5,7 ± 1,78	5,43 ± 1,82	5 ± 1,31	5,71 ± 1,97	0,43	0,64	-0,81
М	5,55 ± 1,76	5 ± 1,36	5,75 ± 1,38	6,29 ± 1,25	1,03	-1,23	-0,78
П	5,85 ± 1,78	5,57 ± 1,55	6,13 ± 1,46	7 ± 1,41	0,48	-0,83	-1,18
О	5,4 ± 1,57	5,5 ± 1,40	6,38 ± 1,30	6,14 ± 0,9	-0,19	-1,47	0,40
Г	6 ± 1,81	5,57 ± 1,51	6,63 ± 1,51	6,43 ± 1,71	0,75	-1,58	0,23
С	5,55 ± 1,73	5,5 ± 1,45	6,38 ± 0,74	6,43 ± 1,51	0,09	-1,86	-0,08
ЗРС	32,65 ± 5,31	30,43 ± 4,81	32,38 ± 3,20	35,29 ± 5,02	1,27	-1,13	-1,32

Примітка: *p≤0,05; **p≤0,001.

Аналіз показників показав, що у курсантів першого року навчання середній рівень сформованості процесів планування (5,7 ± 1,78), моделювання (5,55 ± 1,76), програмування (5,85 ± 1,78), оцінки результатів (5,4 ± 1,57), гнучкості (6 ± 1,81) і самостійності (5,55 ± 1,73) діяльності. Показник загального рівня саморегуляції поведінки також відповідає середньому (32,65 ± 5,31), що свідчить про гнучкість і адекватність реагування на зміни умов виконання службово-бойової діяльності, значну міру усвідомлення мети і оцінки результатів її досягнення військовослужбовцями 1-го року навчання.

Профіль саморегуляції поведінки курсантів 1-го курсу має три піки: планування (5,7 балів), програмування (5,55 бали) і гнучкість (6 балів). Такі дані, згідно інтерпретації автора методики В. Моросанової [6], свідчать, що для чоловіків 1-го курсу навчання характерний типовий профіль саморегуляції № 1, який має більш високий розвиток процесів планування цілей і програмування дій, в порівнянні з моделюванням значущих умов досягнення мети і оцінюванням результатів дій.

У курсантів другого року навчання середній рівень сформованості процесів планування (5,43 ± 1,82), моделювання (5 ± 1,36), програмування (5,85 ± 1,78), оцінки результатів (5,5 ± 1,40), гнучкості (5,57 ± 1,51) і самостійності (5,5 ± 1,45) діяльності. Показник загального рівня саморегуляції



поведінки також відповідає середньому ($30,43 \pm 4,81$), що свідчить про гнучкість і адекватність реагування на зміни умов виконання службово-бойової діяльності, значну міру усвідомлення мети і оцінки результатів її досягнення військовослужбовцями 2-го року навчання.

Профіль саморегуляції поведінки військовослужбовців 2-го курсу навчання має три піки: планування (5,43 бали), програмування (5,57 балів) і гнучкість (5,57 балів). Такі дані вказують на те, що для курсантів 2-го курсу навчання характерний типовий профіль № 1. Плани в цьому випадку реалістичні, деталізовані, ієрархічні та стійкі, цілі діяльності висуваються самостійно. Через середній рівень розвитку моделювання в програмі дій не завжди адекватно відображені значущі для успішності діяльності умови, що може негативно вплинути на досягнення мети.

У чоловіків-військовослужбовців 3-го року навчання показник загального рівня саморегуляції відповідає середньому ($32,38 \pm 3,20$), що вказує на сформованість у них потреби в усвідомленому плануванні діяльності ($5 \pm 1,31$); достатньому розвитку уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови досягнення цілей як в поточній ситуації, так і в перспективному майбутньому ($5,75 \pm 1,38$); наявності вміння продумувати способи своїх дій і поведінки для досягнення намічених цілей ($6,13 \pm 1,46$); адекватність оцінки результатів своєї діяльності і поведінки ($6,38 \pm 1,30$). Здатність перебудовувати, вносити корективи в систему саморегуляції при зміні зовнішніх і внутрішніх умов ($6,63 \pm 1,51$) та самостійно планувати діяльність і поведінку ($6,38 \pm 0,74$) показники по всіх шкалах також мають середній рівень розвитку.

У курсантів 3-го року навчання виявлено типовий профіль № 4. Він характеризується тим, що показники усіх шкал саморегуляції поведінки розвинені приблизно на однаковому рівні (в діапазоні 5-6 балів). Цей профіль саморегуляції поведінки курсантів 3-го року навчання, сформований на середньому рівні з піком на шкалі гнучкості (6,63 балів), може бути передумовою для самостійного, гнучкого висунення і досягнення мети та адекватного реагування на зміну умов діяльності.

У курсантів четвертого року навчання середній рівень сформованості процесів планування ($5,71 \pm 1,97$), моделювання ($6,29 \pm 1,25$), програмування ($7 \pm 1,41$), оцінки результатів ($6,14 \pm 0,9$), гнучкості ($6,43 \pm 1,71$) і самостійності ($6,43 \pm 1,51$) діяльності. Показник загального рівня саморегуляції поведінки також відповідає середньому ($35,29 \pm 5,02$), що свідчить про гнучкість і адекватність реагування на зміни умов виконання службово-бойової діяльності, значну міру усвідомлення мети і оцінки результатів її досягнення військовослужбовцями 4-го року навчання.



У курсантів 4-го року навчання виявлено типовий профіль № 4. Це означає, що вони не вважають за необхідне заздалегідь планувати свою навчальну діяльність. Їх відрізняє недостатня усвідомленість навчальних цілей, фрагментарність та нестійкість планів. Однак розвиненість регуляторної гнучкості дозволяє їм бути сприйнятливим до всього нового, дає хорошу пристосованість та соціальну адаптивність. Високий рівень розвитку моделювання допомагає швидко оцінювати ситуацію, чітко визначати мету діяльності у даних умовах, оперативно будувати адекватну ситуації програму дій.

Аналіз показників таблиці 1.2 показав, що у курсанток першого курсу середній рівень сформованості процесів планування ($5,40 \pm 1,84$), моделювання ($5,50 \pm 1,18$), програмування ($5,50 \pm 1,43$), оцінки результатів ($5,10 \pm 1,37$), гнучкості ($5,30 \pm 1,57$) і самостійності ($5,40 \pm 1,43$). Показник загального рівня саморегуляції поведінки також відповідає середньому ($30,90 \pm 4,53$), що свідчить про гнучкість і адекватність реагування на зміни умов виконання службово-бойової діяльності, значну міру усвідомлення мети і оцінки результатів її досягнення курсантками 1-го курсу навчання.

Таблиця 1.2

Особливості саморегуляції поведінки жінок- військовослужбовців на етапі фахової підготовки ($x_{cp} \pm \sigma$)

Регуля- торні шкали	Курс навчання				t ₁₋₂	t ₂₋₃	t ₃₋₄
	1	2	3	4			
П	$5,40 \pm 1,84$	$5,43 \pm 1,27$	$4,75 \pm 0,96$	$6,25 \pm 1,58$	-0,04	1,00	-2,04
М	$5,50 \pm 1,18$	$5,57 \pm 0,98$	$4,75 \pm 0,50$	$6,00 \pm 1,69$	-0,14	1,84	-1,93
П	$5,50 \pm 1,43$	$5,43 \pm 1,27$	$5,75 \pm 0,96$	$7,13 \pm 1,13$	0,11	-0,47	-2,21
О	$5,10 \pm 1,37$	$5,29 \pm 1,60$	$5,75 \pm 0,50$	$5,88 \pm 1,73$	-0,25	-0,71	-0,19
Г	$5,30 \pm 1,57$	$6,29 \pm 1,60$	$6,75 \pm 1,26$	$6,88 \pm 1,81$	-1,26	-0,53	-0,14
С	$5,40 \pm 1,43$	$6,00 \pm 1,16$	$6,25 \pm 0,96$	$5,63 \pm 1,41$	-0,96	-0,39	0,91
ЗРС	$30,90 \pm 4,53$	$31,71 \pm 4,61$	$29,50 \pm 2,08$	$33,88 \pm 5,77$	-0,36	1,09	-1,91

Примітка1: * $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,001$.

Профіль саморегуляції поведінки жінок 1-го курсу навчання має три піки: моделювання (5,50 балів), програмування (5,50 балів) і гнучкість (5,30 балів).

Такі дані, згідно інтерпретації автора методики В. Моросанової [6], свідчать, що для військовослужбовців 1-го курсу навчання характерний типовий профіль саморегуляції № 3, який має більш високий розвиток процесів моделювання і програмування дій, в порівнянні з плануванням і оцінюванням результатів дій.

У жінок-військовослужбовців 2-го курсу навчання показник загального рівня саморегуляції відповідає середньому ($31,71 \pm 4,61$), що вказує на



сформованість у них потреби в усвідомленому плануванні діяльності ($5,43 \pm 1,27$); достатньому розвитку уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови досягнення цілей як в поточній ситуації, так і в перспективному майбутньому ($5,57 \pm 0,98$); наявності вміння продумувати способи своїх дій і поведінки для досягнення намічених цілей ($5,43 \pm 1,27$); адекватність оцінки

результатів своєї діяльності і поведінки ($5,29 \pm 1,60$). Здатність перебудовувати, вносити корективи в систему саморегуляції при зміні зовнішніх і внутрішніх умов ($6,29 \pm 1,60$) та самостійно планувати діяльність і поведінку ($6,00 \pm 1,16$) також мають середній рівень розвитку.

Профіль саморегуляції поведінки курсанток 2-го курсу навчання має два піки: моделювання ($5,57$ бали) і гнучкість ($6,29$ балів). Такі дані, згідно інтерпретації автора методики В. Моросанової [6], має профіль саморегуляції № 5 а це свідчить про те, що здобувачок із цим профілем саморегуляції відрізняє чіткість постановки цілей діяльності, ретельне планування, призначення конкретних термінів її виконання і, як наслідок, організованість процесу навчання. Їм властива енергійність, швидке переключення з одного виду діяльності на інший. Високий ступінь розвитку такої регуляційно-особистісної властивості як гнучкість дозволяє їм бути сприйнятливими до всього нового, сприяє швидкому та оперативному орієнтуванню в навколишньому, хорошій пристосованості та соціальній адаптивності.

У курсанток 3-го курсу навчання діагностовано середній рівень показника загального рівня саморегуляції поведінки ($29,50 \pm 2,08$), що характеризує їх як самостійних, гнучких, здатних адекватно реагувати на зміну умов досягнення цілей та у значній мірі усвідомленого висунення і досягнення мети. Загалом середній рівень розвитку мають показники шкал: планування ($4,75 \pm 0,96$), моделювання ($4,75 \pm 0,50$), програмування ($5,75 \pm 0,96$), оцінки результатів діяльності ($5,75 \pm 0,50$), гнучкості ($6,75 \pm 1,26$) і самостійності ($6,25 \pm 0,96$).

Профіль саморегуляції поведінки жінок 3-го курсу навчання має два піки: програмування ($5,75$ бали) і гнучкість ($6,75$ бали).

Такі дані, згідно інтерпретації автора методики В. Моросанової [6], свідчать, що для військовослужбовців 3-го курсу навчання характерний типовий профіль саморегуляції № 4, це означає, що характерні середні значення для регуляторно-особистісної властивості самостійності та високі значення – для гнучкості. Високий загальний рівень саморегуляції. Такі курсантки не вважають за необхідне заздалегідь планувати свою навчальну діяльність. Їх відрізняє недостатня усвідомленість навчальних цілей, фрагментарність та нестійкість планів. Однак розвиненість регуляторної гнучкості дозволяє їм бути сприйнятливим до всього нового, дає хорошу



пристосованість та соціальну адаптивність. Високий рівень розвитку моделювання допомагає швидко оцінювати ситуацію, чітко визначати мету діяльності у даних умовах, оперативно будувати адекватну ситуації програму дій.

У жінок-військовослужбовців 4-го курсу навчання показник загального рівня саморегуляції відповідає середньому ($33,88 \pm 5,77$), що вказує на сформованість у них потреби в усвідомленому плануванні діяльності ($6,25 \pm 1,58$); достатньому розвитку уявлень про зовнішні і внутрішні значущі умови досягнення цілей як в поточній ситуації, так і в перспективному майбутньому ($6,00 \pm 1,69$); наявності вміння продумувати способи своїх дій і поведінки для досягнення намічених цілей ($7,13 \pm 1,13$); адекватність оцінки результатів своєї діяльності і поведінки ($5,88 \pm 1,73$). Здатність перебудовувати, вносити корективи в систему саморегуляції при зміні зовнішніх і внутрішніх умов ($6,88 \pm 1,81$) та самостійно планувати діяльність і поведінку ($5,63 \pm 1,41$) також мають середній рівень розвитку.

Профіль саморегуляції поведінки жінок 4-го курсу навчання має два піки: програмування ($7,13$ балів) і гнучкість ($6,88$ балів). Такі дані, згідно інтерпретації автора методики В. Моросанової[6], свідчать, що для військовослужбовців 4-го курсу навчання характерний типовий профіль саморегуляції № 4, це означає що курсантки з цим профілем прагнуть до спілкування з однолітками.

Їм подобаються колективні заходи. Вони спрямовані головним чином на себе, тому суворо дотримуються своїх інтересів у відносинах з іншими людьми. Для них типова прямолінійність, балакучість, схильність до поверхневої комунікабельності і, при цьому, позитивне ставлення до майбутнього. У перспективі вони очікують успіхів та матеріального благополуччя. Висувають велику кількість різних життєвих цілей, продумують шляхи їх досягнення.

На основі вищевикладеного констатуємо, що для курсантів на етапі фахової підготовки характерні різні типові профілі саморегуляції поведінки: для жінок першого курсу – типовий профіль № 1, який характеризується сформованістю регуляторних процесів моделювання та програмування, низькою розвиненістю процесів планування та оцінки результатів.

У курсанток другого року навчання виявлено типовий профіль № 5, який характеризується високим рівнем розвитку за шкалою моделювання, а розвиток інших ланок знаходиться на середньому рівні. У жінок та чоловіків третього, четвертого курсу виявлено типовий профіль саморегуляції № 4, цей профіль характеризується сформованістю моделювання, програмування та оцінки результатів, низькою розвиненістю ланки планування.

У чоловіків першого та другого років навчання типовий профіль № 1, який характеризується вищим розвитком процесів планування цілей і



програмування процесів, проти моделюванням значних умов досягнення мети і оцінюванням результатів дій. Високий загальний рівень саморегуляції формується, якщо показники планування та програмування наближаються до гранично високих значень.

Аналіз таблиці 1.3 показав, що за фактором С і чоловіки і жінки усіх років навчання мають середній рівень.

Таблиця 1.3

Порівняльний аналіз емоційно-вольових особливостей чоловіків та жінок військовослужбовців на етапі фахової підготовки (х_{ср})

Шкала	Курс навчання							
	1 курс		2 курс		3 курс		4 курс	
	Ч	Ж	Ч	Ж	Ч	Ж	Ч	Ж
Фактор С	6,1 ± 2,24	6,70 ± 1,49	6,87 ± 1,84	6,38 ± 1,77	6,75 ± 2,65	6,50 ± 1,92	5,71 ± 2,28	6,63 ± 1,92
Фактор G	4,4 ± 1,60	6,14 ± 2,31	4,73 ± 1,53	5,43 ± 1,90	4,75 ± 1,66	5,75 ± 2,06	4,14 ± 1,34	5,00 ± 2,07
Фактор I	6,35 ± 2,01	7,00 ± 1,83	6,2 ± 1,85	6,71 ± 2,87	6,13 ± 1,55	7,00 ± 2,16	5,86 ± 2,26	6,75 ± 2,61
Фактор O	4,15 ± 2,25	5,60 ± 1,43	3,67 ± 1,75	6,43 ± 2,30	5,75 ± 2,05	6,75 ± 3,30	3,71 ± 1,97	6,25 ± 1,98
Фактор Q ₃	6,85 ± 2,39	4,70 ± 0,82	6,56 ± 2,30	4,14 ± 2,04	6,5 ± 2,72	4,00 ± 1,83	6,29 ± 1,79	4,25 ± 1,67
Фактор Q ₄	4,1 ± 2,38	5,10 ± 2,08	3,6 ± 2,06	4,86 ± 3,19	6,25 ± 1,83	4,25 ± 3,30	4,14 ± 1,95	5,88 ± 2,70

Ці результати свідчать про те, що курсантам притаманна емоційна рівновага в повсякденному житті. Якщо ситуація змінюється, то виникають тривога та безпорадність, але зазвичай вони є короткочасними.

За фактором G здобувачі освіти усіх років навчання також мають середній рівень. Це свідчить про біполярність між низькою нормативністю поведінки та високою нормативністю поведінки. Тобто в залежності від ситуації вони будуть обирати стратегію поведінки.

За фактором I середні показники в усіх курсів і жінок і чоловіків. За фактором O усі групи, крім чоловіків 2-го та 4-го курсів мають середній рівень. На нашу думку причиною виникнення тривоги у чоловіків 4 курсу є хвилювання перед складанням підсумкових екзаменів та відбуванням до військ. На другому році підвищена тривожність характеризується невпевненістю у виборі майбутньої професії, а також тим, що деякі курсанти досі не повністю адаптувалися до умов навчання.

За фактором Q₃ усі досліджувані мають середній рівень, що говорить про здатність тримати свої емоції під контролем.



За фактором Q_4 усі групи досліджуваних мають середній рівень, що свідчить про їхній нормальний стан.

Висновки. Отже, дослідивши емоційно-вольовий компонент професійно-психологічної компетентності військовослужбовців НГУ. Виявлено такі переважаючі профілі саморегуляції: типовий профіль №1, що характеризується високим розвитком процесів планування цілей і програмування процесів. Досліджуваним притаманно чітке планування діяльності та вибір методів реалізації дій, але через слабкість моделювання більше значення надається деталям і дрібницях, що може призводити до втрати головного. Типовий профіль №4, який характеризується сформованістю моделювання, програмування та оцінки результатів, низькою розвиненістю ланки планування. Досліджувані не замислюються про своє майбутнє, мають низьку організованість у навчальній діяльності. Дії та вчинки залежать від ситуації, що проявляється у недостатній послідовності і навіть імпульсивності поведінки. Типовий профіль №5 характеризується високим рівнем розвитку за шкалою моделювання. Досліджувані вміють чіткість ставити цілі, ретельно планувати, дотримуватися конкретних термінів виконання діяльності і, як наслідок, організувати процес діяльності. Їм властива енергійність, швидке переключення з одного виду діяльності на інший.

Література:

1. Мілорадова Н. Е., Шевченко В. В. Компетентнісний підхід як методологічна основа дослідження професійної компетентності особистості. *Габітус*. 2020. №16. С. 233 - 237.
2. Сохань Л. В., Єрмакова І. Г. Життєва компетентність особистості: наук.-метод. Посібник. Київ: Богдана, 2003. 520 с.
3. Argyle M. *The Psychology of Interpersonal Behavior*. Penguin Books, 1974.
4. Мунтян В. С. Стратегия, технико-тактическая и психологическая подготовка. Стратегия преодоления страха. Харьков: центр інформаційного забезпечення спорту Харьковской государственной академии физической культуры, 2001. 75 с.
5. Платонов І. В. Емоційно-вольова готовність майбутніх офіцерів доправоохоронної діяльності. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Психологічні науки*. Серія 12. 2001. С. 401–407.
6. Shevchenko V. V. Content and structure of professional-psychological competence of military servants of the National guard of Ukraine. *KELM (Knowledge, Education, Law, Management)*. 2021. №3 (39) vol. 2/2021. P. 138 - 142.
7. Моросанова В. И. Саморегуляция и индивидуальность человека. Москва: Наука, 2010. 519 с.
8. Капустина А. Н. Многофакторная личностная методика Р. Кеттелла. Санкт-Петербург: Речь, 2001. 112 с.

Rereferences:

1. Miloradova N. E., Shevchenko V. V. Kompetentnisnyi pidkhid yak metodolohichna osnova doslidzhennia profesiinoi kompetentnosti osobystosti [Competency approach as a methodological basis for the study of the professional competence of an individual]. *Habitus*. 2020. №16. S. 233 - 237 [in Ukrainian].



2. Sokhan L. V., Yermakova I. H.. Zhyttieva kompetentnist osobystosti [Vital competence of the individual]: nauk.-metod. Posibnyk. Kyiv: Bohdana, 2003. 520 s. [in Ukrainian].
3. Argule M. The Psychology of Interpersonal Behavior. Penguin Books, 1974. [in English].
4. Muntian V. S. Stratehiya, tekhniko-taktycheskaia y psykhologhycheskaia podhotovka. Stratehiya preodolenyia strakha [Strategy, technical-tactical and psychological preparation. strategy for overcoming fear.]. Kharkov: tsentr yn-formatsyonnoho obespechenyia sporta Kharkovskoi hosudarstvennoi akademyyfyzycheskoi kultury, 2001. 75 s. [in Russian].
5. Platonov I. V. Emotsiino-volova hotovnist maibutnikh ofitseriv dopravookhoronnoi diialnosti [Emotional and volitional readiness of future law enforcement officers]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Psykholohichni nauky. Seriya 12.* 2001. S. 401–407 [in Ukrainian].
6. Shevchenko V. V. Content and structure of professional-psychological competence of military servants of the National guard of Ukraine. KELM (Knowledge, Education, Law, Management). 2021. №3 (39) vol. 2/2021. P. 138 - 142 [in English].
7. Morosanova V. Y. Samorehuliatyia y yndyvudualnost cheloveka [Self-regulation and individuality of a person.]. Moskva: Nauka, 2010. 519 s. [in Russian].
8. Kapustyna A. N. Mnohofaktornaia lychnostnaia metodyka R. Kettella [R. Cattell's multifactorial personality technique]. Sankt-Peterburh: Rech, 2001. 112 s. [in Russian].